

BİBLİYOGRAFYA :

Mevhûb b. Ahmed el-Cevâlikî, *el-Mu'arreb* (nşr. E. Sachau), Leipzig 1867, neşredenin girişi, s. 1-70; a.e. (nşr. Ahmed Muhammed Şâkir), Kahire 1389/1969, neşredenin girişi, s. 1-48; a.e. (nşr. F. Abdürrahîm), Dımaşk 1410/1990, neşredenin girişi, s. 5-88; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ'* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1386/1967; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1839; Brockelmann, *GAL*, I, 332; *Suppl.*, I, 492; Abdülmün'im Ahmed et-Tikrîti, *Ebû Mansûr el-Cevâlikî ve âşâruhû fi'l-luğa*, Bağdad 1400/1979, s. 69, 123, 127-128, 130-132, 184-186; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, III, 282; Ahmed eş-Şerkâvî İkbâl, *Mu'cemü'l-me'âcim*, Beyrut 1407/1987, s. 64-65; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, II, 87; W. Spitta, "Die Lücken in Çavâliqi's Mu'arrab", *ZDMG*, XXXIII (1879), s. 208-224; Selâhaddin ez-Za'belâvî, "Kitâbü Hâşiyeti İbn Berrî 'ale'l-Mu'arreb", *et-Türâşu'l-'Arabi*, sy. 22, Dımaşk 1406/1986, s. 232-240.

HÜSEYİN ELMALI

MUÂSARA

(المعاصرة)

İki râvinin

aynı zaman dilimi içinde

yaşamaları anlamında hadis terimi.

Hadis terimi olarak görüştükleri kesinlikle bilinmeyen, fakat karşılaşmaları ve birbirlerinden hadis almaları mümkün olan iki râvinin aynı zaman diliminde yaşamalarını ifade eder.

Muâsara kelimesi ilk defa III. (IX.) yüzyılın başlarında, hadis kabul şartlarının yoğun şekilde tartışıldığı bir dönemde muan'an hadisin senedinin muttasıl olup olmayacağı konusu üzerinde durulurken Müslim tarafından kullanılmıştır. Müslim'e göre güvenilir bir râvi kendisi gibi güvenilir bir başka râviden "an" lafzı ile hadis rivayet etmiş ve ikisi aynı zaman dilimi içinde yaşamışsa birinin diğeriyle karşılaşmış ondan hadis duymuş olması mümkündür. İkisinin bir araya gelmesine dair herhangi bir haber bulunmasa da bu şekilde nakledilen rivayet muttasıl kabul edilir ve delil olarak kullanılması gerekir. Ancak râvinin kendisinden rivayette bulunduğu kişiyle karşılaşmadığına veya ondan hiçbir hadis almadığını gösteren açık bir delil varsa bu durumda muâsara iki râvinin birbirleriyle görüştüğünü (mülâkat) ifade etmez (Müslim, "Muḳaddime", 6).

Müslim'e bu değerlendirmesinden dolayı itiraz edilmiş ve aynı zaman dilimi içinde yaşayan râvilerin birbirinden hadis nakletmelerinin mutlak surette görülmüş oldukları anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'le ay-

nı dönemde yaşamalarına rağmen kendisiyle görüşmediklerinden dolayı muhadramların naklettikleri hadisler merfû kabul edilmemiştir. Bunun yanında çağdaşı olup görüştüğü ve hadis aldığı bir şeyhten duymadığı bir hadisi nakledenlerle (tedlîs) çağdaşı olduğu halde hadis duymadığı bir şeyhten duymuş gibi rivayet eden râviler (mürsel-i hafî) bulunmaktadır. Bu sebeple tedlîsin tarifinde yalnız muâsara ile yetinenlere karşı çıkılmış ve rivayette muâsaranın değil mülâkatın şart koşulması gerektiği ileri sürülmüş, mürsel-i hafî zayıf hadis çeşitlerinden sayılarak reddedilmiştir.

Usul kitaplarında müstakil başlık altında zikredilmeyen muâsara, daha çok Buhârî ve Müslim'in hadis kabul şartları ve iki *Şahîh*'ten hangisinin daha üstün olduğu söz konusu edilirken ele alınmıştır. Buhârî, birbirinden nakilde bulunan râvilerin hayatta en az bir defa karşılaşmış olmalarını (mülâkat) şart koşmuş olup bu durum *Şahîh-i Buhârî'nin Şahîh-i Müslim*'den üstün sayıldığına dair bir gerekçe olarak gösterilmiştir (İbn Hacer el-Askalânî, s. 59-60).

BİBLİYOGRAFYA :

Müslim, "Muḳaddime", 6; İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzhetü'n-nazar fi tavâzihi Nuḫbeti'l-fiker* (nşr. Nüreddin İtr), Dımaşk 1413/1992, s. 59-60; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Beyrut 1399/1979, I, 215-216, 224; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâ'ışu'l-hâşîs*, Kahire 1377/1958, s. 52; *Tecrid Tercemesi*, Muḳaddime, I, 151-153; Nüreddin İtr, *Menhecû'n-naḳd fi 'ulûmi'l-hadîs*, Dımaşk 1401/1981, s. 350-353; Hâlid Mansûr Abdullah ed-Düveys, *Mevkûfû'l-İmâmeyn el-Buhârî ve Müslim min iştirâi'l-lukÿâ ve's-senâ' fi's-senedi'l-mu'an'an beyne'l-müte'âşîrîn*, Riyad 1417/1997, s. 317 vd.; Şerîf Hâtîm b. Ârif el-Avnî, *el-Mürselü'l-hafî ve alâkatühû bi't-tedlîs*, Riyad 1418/1997, I, 43 vd.

MEHMET EFENDİOĞLU

MUASKER

(المعسكر)

Cezayir'in kuzeybatısında tarihî bir şehir.

Başşehir Cezayir'in 360 km. güneybatısında yer alan Benîşükrân dağlarının güney yamacındaki Vâdîtücîmân'da (Tüdmân) deniz seviyesinden 585 m. yükseklikte kurulmuştur. Tesis tarihinden itibaren genellikle ordugâh olarak kullanıldığı için Muasker diye adlandırılan şehre XIV. yüzyılda Fransızlar Mascara adını vermişlerdir.

Eski bir Berberî şehri olan Muasker'in tarihi antik dönemlere kadar gitmektedir. Ebû Ubeyd el-Bekrî'ye göre ahali Rüstemiler zamanında Tâhert'ten gelmiştir. Şerîf el-İdrîsî, Muasker'i suyu ve meyvesi bol büyük bir kent olarak tarif etmektedir. Hasan el-Vezzân (Afrikalı Leon) XVI. yüzyılda Muasker'in tahıl, yünlü kumaş ve binek hayvanları için koşum takımlarının satıldığı önemli bir yerleşim merkezi olduğunu, Benî Râşid tarafından yönetildiği dönemde her yıl Tilimsân hazinesine büyük ölçüde gelir sağladığını söyler.

Muvahhidler'in bir kale inşa etmesinin ardından Muasker'in önemi giderek artmaya başladı. Tilimsân'da hüküm süren Abdülvâdîler (Zeyyânîler) döneminde şehre bir vali tayin edildi ve askerler için kışla yapıldı. XVI. yüzyılda Osmanlılar'ın Kuzey Afrika'da ve Akdeniz'de İspanya ile mücadeleleri sırasında Abdülvâdîler'in idaresindeki Muasker'in önemi daha da arttı. Cezayir Osmanlı idaresine geçtikten sonra bölge idarî bakımdan garp, şark, cenup ve merkez adlı dört sancağa ayrılınca Muasker 971 (1563-64) yılında Garp Beyliği sınırları içine alındı ve bir garnizon kuruldu. XVIII. yüzyılın başında Mustafa b. Yûsuf devrinde beyliğin merkezi Mâzûne'den Muasker'e taşındı. Mustafa Bey, bu döneme kadar şehir görünümünde olmayan Muasker'in gerçek kurucusu kabul edilmektedir.

Osman Bey'in Garp beyliği zamanında (1747-1760) Muasker çevresindeki kabileler itaat altına alındı. 1191'de (1777) ölen Garp beyinin yerine oğlu Mehmed'in geçmesi gerekirken Mustafa Bey tayin edildi. Bölgede etkisini arttıran Derkâviyye tarikatının Vehrân civarındaki şeyhi Abdülkâdir b. Şerîf çıkardığı isyan neticesinde Muasker'i ele geçirdi. Vehrân tarafına çekilen Mustafa Bey, buradan topladığı askerlerle 1194'te (1780) Muasker'i kurtarmak için sefer düzenledi. Onun yolda ölmesi üzerine yerine Mehmed el-Kebîr eş-Şeyh getirildi. 1780-1797 yılları arasında Garp beyliği yapan Mehmed el-Kebîr, Haşem ve Ağvât kabileleri arasında Osmanlı idaresini yerleştirdi. Onun zamanında Muasker'de cami ve medreseler, su kemeri, çeşme ve idarî binalar inşa edildi; şehir bir ilim ve kültür merkezi haline geldi. Mehmed el-Kebîr, caminin su ihtiyacını karşılamak için yaptırdığı on altı havuza kanallarla su getirtti. Ayrıca yaptırdığı medrese bünyesinde bir kütüphane kurarak ülkenin çeşitli bölgelerinden değerli vazma eserleri buraya toplattı.

Derkâviyye ve Ticânîyye tarikatları Mehmed el-Kebîr zamanında bölgede Osmanlı idaresi aleyhine faaliyetlerde bulundular. Abdülkâdir b. Şerîf 1805'e kadar beyliğe karşı mücadeleyi sürdürdü.

1792'de Vehrân'ın İspanyollar'dan geri alınması üzerine Garp Beyliği'nin merkezi Muasker'den Vehrân'a taşındı. Bu tarihten sonra şehir önemini kaybetmeye başladı. 1805 yılında şeyh Abdülkâdir b. Şerîf, Muasker'i ele geçirdiyse de buraya tayin edilen Mehmed el-Mukalleş adlı bey tarafından şehirden çıkarıldı.

Emîr Abdülkâdir el-Cezâirî, Osmanlılar'ın Cezayir'den çekilmesinin ardından Muasker'i kurma aşamasında olduğu devletin merkezi ilân etti (1832). Şehirde darphâne, ateşli silâhlar fabrikası, baruthane, tahıl ve erzak depoları yaptırdı. Muasker 1836 yılında Fransız ordusu tarafından işgal edildi. Fransızlar, baruthane ve silâh imalâthanesi gibi önemli yerleri yıkıp ertesi gün şehri terk ettiler. Bu olayın ardından Emîr Abdülkâdir tekrar Muasker'i ele geçirdi. 30 Mayıs 1841'de Fransızlar Muasker'i yeniden işgal ettiler, şehir bu tarihten itibaren resmen Fransız idaresine girdi. Cezayir'de Fransız sömürgeciliğinin en ağır şartlarda devam ettiği yıllarda halkın elindeki verimli arazilere Avrupa'dan getirilen göçmenler yerleştirildi.

27 Ekim 1858'de Muasker bölgede kurulan altı yeni kaza merkezinden biri oldu. Fransız sömürgeciliğine karşı başlatılan bağımsızlık mücadelesi sırasında bölgede çok kanlı çarpışmalar cereyan etti. Muasker çatışmalarda tamamen harabe ye döndü. Bu sırada (1879) şehirde 2840 kişi bulunuyordu. 1901'de Muasker'de yaşayan toplam 20.986 kişinin 9596'sı müslüman, 10.900'ü hristiyan, 490'ı yahudi idi. 1926'da nüfus 30.669'a ulaştı. Bu tarihten itibaren yerli nüfus giderek artarken (1977'de 51.400, 1987'de 67.000, 2004 yılı başlarında 88.300) dışarıdan gelmiş olanların sayısı devamlı azaldı. Fransız idaresi altındaki dönemde eski şehrin kuzeydoğusunda modern bir şehir kuruldu. Şehirde bugün şarapçılık, deri eşya, zeytinyağı, böcek ilaçları sanayii gelişmiştir.

Vehrân tarihine dair *Behcetü'n-nâzır* adlı eserin müellifi Abdülkâdir b. Abdullah el-Meşrifî el-Garîsî, Mehmed el-Kebîr'in 1189'da (1775) Vehrân'ın güneyine yaptığı seferleri anlatan *Rihletü Mehmed el-Kebîr bâyü'l-ğarb ile'l-cenûbi'l-Vehrânî* adlı eserin müellifi Fhü'l-

Abbas el-Hâc Ahmed b. Muhammed et-Tilimsânî, *es-Şağrû'l-cümânî fi'btisâmi's-şağrû'l-Vehrânî*'nin İbn Sahnûn diye tanınan müellifi Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Sahnûn er-Râşidî, tarihçi, hadis ve fıkıh âlimi Ebû Re's el-Muaskerî, Osmanlı döneminde Muasker'de yetişen önemli âlimlerdendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bekrî, *el-Muğrib*, s. 160; İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 83; Hasan el-Vezzân, *Vaşfü İfrîkiyye*, II, 26-27; Aziz Samih İter, *Şimalî Afrikada Türkler*, İstanbul 1936-37, I, 109-110; II, 58, 68; Ebû'l-Kâsim Sa'dullah, *Târîhu'l-Cezâ'iri's-şekâfi*, Cezayir 1981, s. 269-271, 293-294, 463; Nâsirüddin Saïdûnî, *Dirâsât ve ebhâş fi târihi'l-Cezâ'ir: el-'Ahdü'l-'Osmânî*, Cezayir 1984, s. 247-253; A. Berque, *Ecrits sur l'Algérie*, Paris 1986, s. 216; Jamil M. Abun-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, Cambridge 1987, s. 164, 167; Ahmed Kassab b.dğr., "L'économie coloniale: l'Afrique du nord", *Histoire générale de l'Afrique* (ed. A. A. Boahen), Paris 1987, VII, 457; J. Ganiage, *Histoire contemporaine du Maghreb*, Paris 1994, s. 23, 41-42, 104-105, 111, 127, 179, 236; G. Yver, "al-Mu'askar", *EJ* (Fr.), VII, 264-265.

AHMET KAVAS

MUASKERİ

(المعسكرى)

Ebû Re's en-Nâsir Muhammed
b. Ahmed b. Abdülkâdir er-Râşidî
el-Muaskerî el-Cezâirî
(ö. 1238/1823)

Cezayirli tarihçi.

1150'de (1737) Cezayir'in Muasker şehri yakınlarındaki Kal'atü Benî Râşid'de fakir bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Kafasının büyüklüğünden dolayı "Ebû Re's" lakabıyla anılır. Çocukluk yılları Kal'atü Benî Râşid, Mettice, Tunus, Mağrib-i Aksâ ve Mecâce'de geçti. Kur'an'ı ezberledikten sonra Muasker'e döndü ve dönemin âlimlerinden dinî ilimler okudu. Hocaları arasında Abdülkâdir el-Müşrifî ve İbn Ammâr el-Cezâirî'nin adları anılmaktadır.

1204'te (1790) hacca giden Muaskerî Cezayir şehrine, Kostantine, Tunus, Kahire ve Dimaşk'a uğrayarak ulemâ ile görüştü ve onların düşüncelerinden faydalandı. Murtazâ ez-Zebîdî, el-Emîrû'l-Kebîr ve diğer bazı âlimlerden icâzet aldı. Hac dönüşünde İspanyollar'ın Vehrân'ı işgal ettiğini ve bu sebeple cihad başlatıldığını duyunca doğrudan savaşa katıldı. 'Acâ'ibü'l-esfâr adlı kitabını bu savaşın etkisiyle yazdı. Savaşın ardından Muasker'e dönüp bir süre kadılık görevinde bulunduysa da daha sonra ayrılıp zamanını

ders vermek ve kitap yazmakla geçirdi. 1801'de Mağrib'e giderek Sultan Mevlây Süleyman'ı ziyaret etti. Sultanın Fas'a yerleşmesi yolundaki teklifini kabul etmedi. O sırada Derkâviyye tarikatinin Osmanlı yönetimine karşı başlattığı ayaklanmanın bastırılmasının ardından Muasker'e döndü. Bu ayaklanmanın Cezayir'de sebebiyet verdiği yokluk ve fakirlik esasen fakir olan Muaskerî'yi de etkiledi ve sağlığı bozuldu; bu durum onun ders vermesini engelledi. Ancak ilmî çalışmalarına devam etti ve 1226'da (1811) tekrar hacca giderken uğradığı yerlerdeki birçok âlimle görüştü. Bu arada Vehhâbî âlimleriyle karşılaşması ve onlarla ilmî tartışmalarla girmesi haklarında önceden sahip olduğu olumlu düşünceleri değiştirdi; kendilerini sert bir şekilde eleştirerek Hâricî zihniyeti taşıdıklarını ileri sürdü. Hac dönüşünde Muasker'e yerleşti. 15 Şâban 1238'de (27 Nisan 1823) vefat etti.

Tarihçiliğinin yanında muhaddis ve fakih olarak da tanınan Muaskerî'nin halka açık derslerine zaman zaman sayısı yüzleri bulan öğrenci gruplarının katıldığı belirtilir. Yetiştirdiği çok sayıdaki talebe arasında Muhammed b. Ali es-Senûsî ve Emîr Abdülkâdir el-Cezâirî en önde gelenlerdir. Birçok ilim dalında kitap ve risâle yazmakla beraber daha çok tarih ve ensâba dair telifleri vardır. Gezip dolaştığı yerlerle ve görüştüğü âlimlerle ilgili hâtıra, müşahede ve intibalarını da kitap haline getirmiştir. 130'dan fazla eseri olduğu söylenirse de bunların çoğu kayıptır.

Eserleri. Yahyâ Bû Azîz, Muaskerî'nin ölümünden üç hafta önce çalışmalarının listesini yaptırdı. *Şemsü ma'âriifit-tekâlif fi esmâ'i mâ en'amellâhu bihi'aley-nâ mine't-te'lif* adıyla bir risâle yayımlamıştır. Listedeki eserlerin ancak bir kısmının günümüze ulaştığı bilinmektedir. 1. *el-Hulelü's-sündüsiyye fi şe'ni Vehrân ve'l-cezîreti'l-Endelüsiyye (el-'İlelü's-sündüsiyye fi mâ cerâ bi-Vehrân ve'l-'udveti'l-Endelüsiyye)*. G. Faure Bigvet tarafından Fransızca'ya çevrilerek Arapça aslıyla birlikte yayımlanmıştır (*Les vêtements de soie fine*, Alger 1903). 2. *'Acâ'ibü'l-esfâr ve le'âtâ'ifü'l-aḥbâr*. Eserin bir kısmı 1 Ocak 1881 tarihinden itibaren *el-Mübeşşir* gazetesinde neşredilmiştir. 3. *Mü'nisü'l-aḥibbe fi aḥbâri Cerbe*. 1884'te Fransızca'ya tercüme edilmiş ve daha sonra Muhammed el-Merzûkî tarafından yayımlanmıştır (Tunus 1960). Sadece ismi bilinen eserleri arasında *el-İşâbe fi men gaze'l-Mağrîbe mine's-*